

УДК 911.3 : 338.48

Дутчак С.В., Дутчак М.В

Приуроченість туристсько-рекреаційних ресурсів до природних ландшафтних комплексів (на прикладі Чернівецької області)

Подається аналіз взаємозалежності між набором туристсько-рекреаційних ресурсів та натуральними ландшафтними комплексами на території Чернівецької області. Розкрито можливості формування на їх базі відповідних варіантів туристсько-рекреаційних ландшафтів.

Ключові слова: туристсько-рекреаційні ресурси, ландшафтні комплекси, антропогенні ландшафти.

Дутчак С.В., Дутчак Н.В. Приуроченность туристско-рекреационных ресурсов к природным ландшафтным комплексам (на примере Черновицкой области). Подается анализ взаимозависимости между набором туристско-рекреационных ресурсов и натуральными ландшафтными комплексами на территории Черновицкой области. Раскрыты возможности формирования на их базе соответствующих вариантов туристско-рекреационных ландшафтов.

Ключевые слова: туристско-рекреационные ресурсы, ландшафтные комплексы, антропогенные ландшафты.

Dutchak S.V., Dutchak N.V. Touristic-recreational resources and their dependness on natural landscape complexes (On the example of Chernivetska oblast'). In the article is described analysys of conections between set of touristic-recreational resources and natural landscape complexes in the

territory of Chernivtsi region (Chernivetska oblast'). Presented possibilities of forming on it's basin dependable variants of touristical-recreational landscapes.

Keywords: touristically-recreational resources; landscape complexes; antropogenic landscapes.

Туристсько-рекреаційна діяльність (ТРД), як один з нових напрямків господарської діяльності на території Чернівецької області, набирає дедалі більших обертів. Формування індустрії туризму в регіоні призводить до створення та вдосконалення відповідних виробничих потужностей та вносить певні зміни в систему управління.

Очевидно що цей вид господарської діяльності має свої, притаманні саме йому вимоги щодо забезпечення земельними ресурсами. Однією з проблем розгортання туристсько-рекреаційної діяльності є потреба зміни цільового призначення земельних ділянок. Процес переведення однієї категорії земель в іншу певним чином впливатиме на її вартість. А це питання вже з економічної площини і воно є нині на часі, з огляду на формування ринку землі в Україні. Зазначені вище положення підкреслюють **актуальність** даної публікації.

Огляд останніх наукових досліджень по даній темі проводився нами в попередніх публікаціях, [4] тому в межах цієї статті, більш конкретно зупинимося на ще не розкритих моментах проблеми формування туристсько-рекреаційних ландшафтів (на прикладі території Чернівецької області).

Метою даної публікації є аналіз взаємозалежності між набором туристсько-рекреаційних ресурсів (ТРР) та натуральних (природних) ландшафтних комплексів, а на їх основі формування туристсько-рекреаційних ландшафтних утворень.

При вирішенні поставленої проблеми враховувалися особливості території, а саме: наявності на території дослідження *трьох типів ландшафтних комплексів* – рівнинних, передгірських та гірських. Аналіз фактичних даних проведено на рівні видів місцевостей відповідно до сегментів ТРД по фізико-географічних районах і узагальнювався для більш крупних таксономічних одиниць. [4] Дані про наявні ТРР заносилися у таблиці-матриці (як приклад, див. табл. 1). На їх основі проведено аналіз взаємозалежності між туристсько-рекреаційними ресурсами і ландшафтними комплексами регіону дослідження та виділені ареали їх поширення. [4] Цифри відображені в колонках відповідають номерам об'єктів туризму (туристсько-рекреаційних ресурсів) позначених на карті ландшафтних комплексів території Чернівецької області (по кожному сегменту туристсько-рекреаційної діяльності [5]). Інформація про туристсько-рекреаційні ресурси (місце знаходження, назва, відповідні кількісні характеристики тощо) попередньо укладалася в таблиці де кожному об'єкту призначався порядковий номер. Саме цей номер відображався на карті поряд із значком відповідного виду ресурсу. Такі таблиці в нашому випадку виступають своєрідним доповненням до легенд карт. Карти створювалися окремо по кожному сегменту ТРД. Структура таблиць-легенд залежить від виду та особливостей характеристик туристсько-рекреаційного ресурсу.

Туристсько-рекреаційні ресурси фізико-географічних районів Прут-Дністерської підвищеної лісостепової рівнини. Фоновими видами місцевостей Прут-Дністерської підвищеної лісостепової рівнини є структурно-ерозійні рівнини на різнорівневих тектоблоках, надвисокі та високі тераси р. Дністер, борти-схили Дністерського каньйону, Дністерське водосховище, широкі надвисокі тераси р. Прут, його середні та низькі тераси, а також, заплави Прута.

Таблиця 1.

Заставнівський карстово-степовий фізико-географічний район

Місцевості Сегменти ТРД	Улоговинно-запа- динні закарстовані рівнини	Тераси долини р. Дністер	Борти-схили каньйону р. Дністер	Заплава та русло р. Дністер	Всього об'єктів
I. Курортно- лікувальний	<i>Мінеральні води, джерела №№</i>				
	29, 23, 5	24	-	-	4
	<i>Лікувальні грязі</i>				
	-	-	-	-	-
II. Комерційно- діловий	*	*	*	*	*
III. Релігійний	<i>Сакральні об'єкти №№</i>				
	35, 37	34, 36, 38, 39, 40	-	-	7
IV. Пізнавально- розважальний	<i>Археологічні пам'ятки, об'єкти №№</i>				
	3, 4, 10, 11, 22	16, 28	-	-	7
	<i>Музеї, об'єкти №№</i>				
	10, 11,	13	-	-	3
	<i>Літературно-меморіальна спадщина, об'єкти №№</i>				
	24, 23,	19	-	-	3
	<i>Народні фестивалі та гуляння</i>				
V. Екологічний	<i>Заказники загальнодержавного (д) та місцевого значення (м), об'єкти №№</i>				
	3 (д), 5 (д), 10(д), 27(м),	10(м), 17(м), 18(м), 19(м)	-	-	8
	<i>Пам'ятки природи загальнодержавного (д) та місцевого значення (м), об'єкти №№</i>				
	1(д), 9(д.), 66(м), 90(м), 91(м), 89(м), 88(м), 92(м), 72(м)	73(м), 84(м), 69(м), 70(м), 71(м), 86(м), 87(м)	-	-	16
	<i>Заповідні урочища, об'єкти №№</i>				
VI. Спортивно- оздоровчий VII. Екзотичний	38	9	-	-	2
	<i>Об'єкти спелеотуризму</i>				
	23, 26, 25, 24, 2, 30, 29, 28, 5, 6, 7, 8-20 (13 об'єктів)	3,	27, 31	-	27
	<i>Об'єкти альпінізму (скелелазання)</i>				
	-	-	-	-	-
	<i>Ділянки річок для водного туризму (сплаву на різних плавзасобах)</i>				
	-	-	-	37-44	8
	<i>Території придатні для парашутизму, дельтапланеризму</i>				
	*	*	*	*	-
	<i>Території придатні для пішохідного туризму</i>				
	*	*	-	*	*
	<i>Території придатні для масового оздоровчого туризму та рекреації</i>				
				*	*

* місця реально можливих видів ТРД, при відповідній організації.

Курортно-лікувальний сегмент ТРД забезпечений в першу чергу наявністю 22 джерел мінеральних вод та 1 родовищем лікувальної грязі. Фактично тут сконцентрована половина джерел мінеральних вод Чернівецької обл. За хімічним складом в Прут-Дністер'ї переважають сульфатні (4 джерела), сульфатно-кальцієві (4 джерела), води з різним іонним складом (7 джерела). Крім цього: 3 джерела - залізисті мінеральні води, 2 джерела – гідрокарбонатні, 1 джерело – сірководневе, та 1 джерело – хлоридної мінеральної води.

14 родовищ приурочені до місцевостей терас. На Прутських терасах переважають сульфатні та сульфатно-кальцієві води. На Дністерських в основному мінеральні води з різним іонним складом. До місцевостей рівнин – приурочені переважно залізисті води.

Одним із регіонів розвитку бальнеологічного виду курортно-лікувального сегменту ТРД в перспективі може стати частина території Заставнівського фізико-географічного району. Основою такого припущення є розташовані поряд три джерела «Долина» (аналог води «Трускавецька»), «Заставна» (аналог води «Єсентуки-20»), «Вікно» (аналог води «Черче», в Ів.-Франківській обл., та «Лікенай», в Литві). [7] Дебіт джерел коливається від 1300 л/добу («Долина»), до 600 000 («Вікно»). Мінералізація вод також є досить високою – від 1,8 до 3,88 г/л.

Якщо нині вода перших двох джерел розливається в пляшки, то вода джерела «Вікно», нажалі нині використовується для технічних потреб. За умови формування відповідної інфраструктури ця територія може в перспективі перейти в статус курортної зони.

Наступним регіоном розвитку цього виду ТРД, очевидно, має стати територія на стику Новоселицького фізико-географічного району (його східна частина) та Долиняно-Балковецького. Тут родовища мінеральних вод приурочені до місцевостей терас Прута. Серед них: «Черленівка» (аналог вод курортів П'ятигорська та Єсентуків), з дебітом 300 000 л/добу, та мінералізацією 2,9 г/л; «Драниця», «Кар'єр» – вода цих джерел є аналогом вод курортів «Черче» та «Лікенай», з дебітом понад 500 000 л/добу, мінералізацією 2,3-2,7 г/л. Вода цих джерел нині не використовується; джерело «Крутеньке», має якісні характеристики аналогічні попереднім двом. Дебіт – 78 000 л/добу. Використовується як питна вода [7].

Вище описані родовища мінеральних вод розташовані неподалік від уже існуючого ревматологічного санаторію «Щербинці». Вода для потреб санаторію надходить із свердловин. Одна з них належить до залізистих вод – «Буковинська-2», інша до сірководневих – «Перемога».

Основними рисами території, де розташовані ці джерела є значне розчленування поверхні широкими спадисто-схилувими плоскодонними долинами лівих приток Прута та мережею балок. Землі використовуються для сільського господарства, в основному розорюються. Територія досить густо заселена, в середньому по фізико-географічному району – до 12% території припадає на поселенські ландшафти. [2] Негативним чинником тут, також, є відсутність лісів. У майбутньому прикордонне положення даного регіону дає перспективу формування тут міжрегіонального та міжнародного курорту із відповідною спеціалізацією. На цій території може бути сформована курортна зона «Щербинецька», (за умови формування відповідної інфраструктури).

До терас Прута приурочено потужне родовище мінеральної води «Орошани». Його дебіт – понад 500 000 л/добу, вода з високою мінералізацією – 12,4 г/л, є аналогом вод курортів Кисловодська, Єсентуків, Желзноводська. [7] Нині не використовується. Вода на поверхню виведена завдяки свердловині. На базі родовища можливе формування санаторно-курортного комплексу «Орошани» місцевого та регіонального значення.

На високих терасах Дністра, в районі формування туристичного центру на базі Хотинської фортеці, на поверхню виходять два джерела - «Фортеця» та «Дарабани», вода яких є аналогом відомої води «Нарзан». Дебіт їх не досліджувався. Але ці джерела можуть стати, як один із додаткових напрямків розвитку тут туристсько-рекреаційної діяльності. На основі них, доцільно формувати оздоровчо-відпочинкові туристичні комплекси. А в поєднанні із

рекреаційними можливостями Дністра, історичним значенням Хотинської фортеці, близькістю до туристичного центру м. Кам'янця Подільського, можемо говорити про доцільність розгортання тут туристсько-оздоровчої інфраструктури широкого профілю.

На півдні Сокирянського фізико-географічного району знаходяться три джерела мінеральних вод, які належать до вод із різним іонним складом, і є аналогами мінеральних вод курортів Желєзноводська та Єсентуків. [7] Це джерела «Шишківці», «Сокиряни», «Розкопинці». Джерело «Романківці» належить за хімічним складом до залізистих вод типу «Єсентуки-20» [7] Великою перевагою розвитку курортно-лікувального сегменту тут є значна лісистість території та невисока густота населення. На базі цих джерел доцільно формувати окремі санаторно-курортні заклади.

До Прутських терас приурочені, також, джерела «Буковина-17», та «Садгора». На базі джерела «Буковина-17», до кінця 70-х років XX ст.. функціонувала водолікарня, а джерело «Садгора». використовується для потреб дитячого санаторію «Садгора». За хімічним складом води належать до сульфатних і є аналогами вод курортів П'ятигорська та Єсентуки. [7] Дебіт та рівень мінералізації вод цих джерел, дає підставу говорити про доцільність формування тут санаторно-курортної зони «Чернівці», місцевого значення.

Комерційно-діловий сегмент на даній території не має достатньої ресурсної основи. Виключенням можуть стати виїзні наукові конференції-семінари різного профілю.

Ресурсна основа розвитку *релігійного сегменту ТРД* представлена унікальними сакральними об'єктами. Загальна їх кількість становить 20 об'єктів, 8 з яких пов'язані з місцевостями терас Дністра, 4 – з місцевостями рівнинних територій, 8 пов'язані з місцевостями терас та бокових приток р. Прут. На території Прут-Дністер'я з давніх часів селилися люди. Закономірністю поширення ресурсу релігійного сегменту ТРД є їх безпосереднє розташування в межах поселенських антропогенних ландшафтів. Найбільша концентрація сакральних об'єктів, які були створені до початку XX століття, спостерігається на території Кіцманського та Заставнівського фізико-географічних районів. Це саме ті райони, які найгустіше заселені і в наш час.

Пізнавально-розважальний сегмент ТРД на цій частині території дослідження забезпечений ресурсами що задовольнятимуть *власне пізнавальний підсегмент ТРД*. Тут нараховується близько двох тисяч археологічних об'єктів. Основні археологічні пам'ятки приурочені до терасових місцевостей Дністра та Прута. Це пояснюється історичним розвитком території. Перші поселенські ландшафти, як відомо, тяжіли до річок. На терасах Дністра, в межах території дослідження, нараховується 13 об'єктів. На терасах Прута – 3 об'єкти. До місцевостей рівнин – 8 об'єктів. Музеї, що містять історико-краєзнавчу інформацію, приурочені до сучасних поселенських ландшафтів і чіткої закономірності в їх розміщенні щодо природних не спостерігається. Це в основному сучасні шкільні краєзнавчі музеї, або музеї при селищних будинках культури. Велика кількість об'єктів літературно-меморіальної спадщини (9 об'єктів) становлять чималий ресурс для пізнавального сегменту ТРД. Поширення їх також пов'язане з місцем проживання та діяльності суб'єктів – культурних діячів, письменників, художників та ін. Подій розважального характеру, які б могли використовуватись як ресурс для *розважального під сегменту*, на даній

території поки не зафіксовано.

Ресурсна основа розвитку *екологічного сегменту ТРД* на території Прут-Дністер'я має великі потенційні можливості. Серед них заказників – 20 об'єктів, 5 з них загальнодержавного значення (4 – ландшафтних, 1 лісовий), 41 пам'ятка природи, 7 з них загальнодержавного значення, 13 заповідних урочищ. Поширення природоохоронних об'єктів нерівномірне. Основна частина заповідних урочищ (10 об'єктів) приурочена до вузьких плосковерхих крутосхиливих гряд та плоско-хвилястих височин Хотинського фізико-географічного району. До Дністерських терасових місцевостей приурочені карстово-спелеологічні заказники та пам'ятки природи. До бортів-схилів каньйону в межах цього фізико-географічного району тяжіють геологічні пам'ятки природи. Заставнівський фізико-географічний район виділяється наявністю ландшафтних заказників державного значення приурочених до улоговинно-западинних закарстованих рівнин, значною кількістю гідрологічних та геологічних пам'яток природи на терасових місцевостях Дністра, та його бокових приток, з глибокими каньйоноподібними руслами. До місцевостей високих терас Дністра в межах Кельменецького та Сокирянського фізико-географічних районів нараховується 6 ландшафтних заказників, 2 іхтіологічних заказника (Сокирянський фізико-географічного район) ряд ботанічних та унікальних геологічних пам'яток природи.

Ресурсна основа розвитку *спортивно-оздоровчого та екзотичного сегментів ТРД* представлена значною кількістю об'єктів спелеотуризму. Основна кількість об'єктів спелеотуризму знаходиться в межах Заставнівського та Хотинського фізико-географічних районів. Дністер є важливою водною артерією, як для розвитку водного туризму в різноманітних його проявах – сплав на катамаранах, байдарках, плотах, тощо. Саме водосховище та його береги за останні десятиліття стало потужною рекреаційною зоною міжрегіонального значення. А стрімке формування туристичної інфраструктури, свідчить про формування рекреаційної зони загальнодержавного рівня.

Лісові масиви Хотинської височини можуть використовуватися для організації спортивно-оздоровчих багатоденних пішохідних та кінних туристичних походів. Практично незмінені натуральні ландшафти Хотинської височини є загалом унікальною ресурсною основою для розвитку і екологічного сегменту ТРД.

Для любителів екстремального повітряного виду ТРД є можливість використати високі борти каньйону Дністра, особливо на меандрах (Грушівській, Макарівській, Вроновицькій), на Комарівському мисі, в тій їх частині де тераси переходять у борти-схили каньйону.

Найбіднішим в плані забезпечення туристсько-рекреаційними ресурсами виявився Долиняно-Балковецький фізико-географічного район. Але значна кількість ставків та невеликих приток Прута все ж можуть забезпечити місцеве населення ресурсами для короткотривалого відпочинку при умові розбудови відповідної інфраструктури.

Туристсько-рекреаційні ресурси Прут-Сіретської лісо-лукової передгірської височини. На території Прут-Сіретської лісо-лукової передгірної височини відчувається активна взаємодія двох фізико-географічних країн. Ландшафтам цієї території притаманні риси рівнинних та гірських видів місцевостей. Фактично ця перша зовнішня область Карпатської гірської країни (з позиції фізико-географічного районування) є Передкарпатським крайовим прогином, заповненим

продуктами руйнування гірської системи Карпат. Це викликало надзвичайно складний малюнок ландшафтної структури даної території.

Фоновими видами місцевостей тут є: грядогір'я і височини на виположених куполоподібних розбитих розломами складках; спади схили вододілів, інтенсивно розчленовані, зсувні; височини поперечного Буковинського підняття; терасовані схили долини р. Черемошу та Прута, тераси та заплави р. Сірет та р. Малий Сірет; місцевості плоско-хвилястої Багненської рівнини [2].

Завдяки специфічним умовам формування ця частина території дослідження має значну базу для розвитку *курортно-лікувального сегменту ТРД*. М'який клімат та мальовничість ландшафтів, незначні перепади висот, висока степінь лісистості території (хвойно-широколистяні ліси), невисока густота населення (поширений хутірський тип розселення) дає підставу говорити про доцільність створення на цій території курортної інфраструктури для забезпечення *кліматичного виду ТРД*.

Завдяки геологічним умовам значні запаси підземних вод мають унікальний хімічний склад і є придатними для розвитку *бальнеологічного виду курортно-лікувального сегменту ТРД*. Загалом у межах означеної території нараховується 14 джерел мінеральних вод. За хімічним складом вони належать до двох типів, крім одного – сірководневого.

Перший тип – хлоридні води, 5 з яких приурочені до місцевостей грядогір'їв і височин на виположених куполоподібних розбитих розломами складках, практично рівномірно розташованих по наявних тут фізико-географічних районах. Ці мінеральні води є аналогами типів вод курортів Моршина та Слав'янська. Одне з них приурочене до спадистих схилів вододілів у межах Герцаївського фізико-географічного району. Тип води цього джерела є аналогом джерела курорту «Трускавець-29» [7].

Другий тип – гідрокарбонатні води, всього 7 джерел. Три джерела: «Бручницька гідрокарбонатно-хлоридно-натрієва», «Брусницька сірководнева», «Драчинецька» на Прутських терасах є аналогами вод курортів «Єсентуки-4» і «Мацеста» (сірководневе). На їх базі функціонує бальнеологічний санаторій (с. Брусниця). Одне джерело («Цецин», аналог води «Березівська») розташоване в місцевостях височин поперечного Буковинського підняття (Чернівецький фізико-географічний район хвойно-широколистяних ландшафтів горбисто-грядової височини). Два джерела – приурочені до місцевостей високих плоско-хвилястих горбисто-грядових рівнин, вони є аналогами води курортів «Боржомі» («Валя Кузьмина») та «Березовська» («Червона Діброва»), (Таращанський фізико-географічний район лучно-хвойно-широколистяно-лісових ландшафтів горбисто-грядових височин). Ще одне гідрокарбонатне джерело знаходиться в межах місцевостей зсувних інтенсивно розчленованих спадистих схилів вододілів («Буковинська»), яке є аналогом води «Боржомі» (Сіретський фізико-географічний район лучно-широколистяно-лісових ландшафтів долинно-терасових і грядово-горбистих височин) [7].

Крім сприятливого клімату та наявності лікувальних мінеральних вод у межах цієї частини регіону дослідження залягають 7 родовищ лікувальних грязей. Шість із них органічні – торф'яні, приурочені до низинних заболочених місцевостей заплави та низьких терас Черемошу, Сірету та їх бокових приток. Неорганічне родовище лікувальної грязі розташоване в межах терасових місцевостей Сірету. Лікувальні властивості грязей та їх правильного застосування

з лікувальною метою ще потребує дослідження спеціалістів. Але в перспективі їх використання, безумовно, буде відбуватися в комплексі з мінеральними водами та кліматом.

На базі означених ресурсів та загалом природних умов, в межах місцевостей грядогір'їв та височин на виположених куполоподібних розбитих розломами складках доцільно формувати бальнео-кліматичну санаторно-курортну зону, з елементами грязелікування за назвою «Берегометсько-Красноільський бальнео-кліматичний курорт». На основі джерел «Валя Кузьмина» та «Червона діброва» в перспективі можуть бути сформовані санаторно-оздоровчі комплекси місцевого значення з відповідними назвами. Вода «Буковинська» нині розливається у пластикову тару і реалізується як столова вода. А в останні роки на території села розпочато формування санаторно-оздоровчого комплексу.

Розвиток *комерційно-ділового сегменту ТРД* забезпечуватиметься можливостями м. Чернівці.

Ресурсна основа розвитку *релігійного сегменту ТРД* забезпечуватиметься сакральними об'єктами сконцентрованими в основному в Тарашанському, Чернівецькому та Брусницькому фізико-географічних районах. Саме високі плоско-хвилясті горбисто-грядові рівнини Тарашанського котловинно-грядового фізико-географічного району є нині, і були в минулому одним з густо заселених регіонів на території сучасної Чернівецької області. До старовинних сакральних об'єктів належать Хрестовоздвиженська церква (1561 р.), с. Підвальне, Миколаївська церква (1663 р.), с. Петрашівка, Церква Різдва Богородиці (1646 р.) та ін.

Така сама картина із поширенням ресурсів *пізнавально-розважального сегменту ТРД*. На території Прут-Сіретської височини ресурси, що забезпечують розвиток пізнавального підсегменту ТРД приурочені до місцевостей терасованих схилів Черемошу, Прута, Сірету та Малого Сірету. Найбільш концентровано даний вид ресурсу знаходиться в м. Чернівці. Всього в межах цієї частини території дослідження нараховується: пам'яток археології – 33 об'єкти (з них біля 30 в м. Чернівці та його околицях); музеїв – 13 об'єктів (з них 6 в межах м. Чернівці); літературно-меморіальна спадщина налічує тут 19 об'єктів (13 з них в межах Чернівців).

Одним з видів ресурсів, що дають можливість *розвитку розважально-пізнавального підсегменту ТРД* є, як зазначалось вище, організація фестивалів.

Більше третини об'єктів природно-заповідного фонду забезпечують можливість розвитку *екологічного сегменту ТРД* на Прут-Сіретській височині. Основна їх кількість сконцентрована в межах Тарашанського фізико-географічного району (в південно-східній його частині), тут переважають заповідні урочища, ботанічні пам'ятки природи місцевого значення, та ботанічні заказники. Наступним регіоном концентрації природоохоронних об'єктів є територія Дерелуйського фізико-географічного району та центральна частина Чернівецького (в межах місцевостей височини поперечного Буковинського підняття). Переважаючими об'єктами тут є ботанічні пам'ятки природи та заказники місцевого значення, заповідні урочища, один ландшафтний заказник державного та один місцевого значення. Тут також розташовані два дендрологічні парки загальнодержавного значення.

Ще одним регіоном, де сконцентровано розташовані об'єкти природно-заповідного фонду, є місцевості грядогір'їв і височин на виположених

куполоподібних розбитих розломами складках, що простягаються вздовж Карпат по території трьох фізико-географічних районів – Красноільського, Сіретського та Багненського. Переважають – заповідні урочища та ботанічні пам'ятки природи.

Загалом на території Прут-Сіретської лісо-лучної передгірської височини нараховується 76 об'єктів природно-заповідного фонду.

База розвитку *спортивно-оздоровчого та екзотичного сегментів ТРД* немає чітко виражених об'єктів. Але для формування пішохідних, велосипедних, кінних та ін. туристичних маршрутів, для організації прогулянкових походів вихідного дня тощо, завдяки орографічним умовам ця територія має значні можливості.

Туристсько-рекреаційні ресурси Буковинських Карпат. Власне Буковинські Карпати займають близько 18% території дослідження. Більше половини території Буковинських Карпат займають низькогір'я, які чергуються з витягнутими паралельно середньогір'ями (з північного заходу на південний схід).. Загалом по Буковинських Карпатах амплітуда висот складає 1220 м. Саме різноманіття ландшафтів в цій частині території дослідження є своєрідним і основним туристсько-рекреаційним ресурсом [2].

Курортно-лікувальний сегмент ТРД забезпечений тут, в першу чергу, специфікою мікрокліматичних умов, яку доповнює видовий склад лісів (ялина, смерека, з домішкою бука) низькогір'їв Берегометського, Путильського фізико-географічних районів, Селятинської улоговини. Саме ці чинники дають підставу стверджувати про можливість розгортання на цих територіях гірських кліматичних курортних зон.

В окремих місцях доцільно використання мінеральних вод джерел «Селятин», що є аналогом відомої води «Нафтуся», «Сергії», «Сарата» та «Глошина» - аналоги мінеральних вод «Лугена» (Грузія), «Усть-Чорна» (Закарпаття), «Бірштонас» (Литва). Дебіт цих джерел не досліджений. Але висока мінералізація та зручне розташування в долинах рік, доступність, дає підстави для майбутнього їх використання. Вода «Сергії» має три природних виходи на поверхню. Мінералізація їх коливається від 4.5 г\л до 7.2 г\л. Воду джерел «Сарата» доцільно вживати у розведеному вигляді, а воду джерела «Голошина» використовувати в природній концентрації (до 104 г\л) для ванн при хворобах опорно-рухового апарату [7].

Найвизначнішим сакральним об'єктом в даному регіоні, який можливо (доцільно) залучати до *релігійного сегменту ТРД* є церква Різдва Богородиці (с. Селятин), час будівництва – 1630 р А також декількома об'єктами пізнішої забудови (18-19 ст.) що знаходяться в долинах рік Путили та Черемоша.

Як зазначалося вище, об'єкти, що забезпечують можливість розвитку *пізнавально-розважального сегменту ТРД* приурочені до поселенських ландшафтів, а вони, в свою чергу, до місцевостей терас. У даному випадку концентрація досліджених археологічних пам'яток, історико-краєзнавчих та літературно-меморіальних музеїв, об'єктів літературно-меморіальної спадщини тощо, приурочені до поселенських антропогенних ландшафтів м. Вижниць та смт. Путили. Крім цього, саме в Карпатському регіоні проводяться відомі та популярні серед населення краю та туристів фестивалі й народні гуляння: «Вихід на полонину», «Шовкова косиця» (смт Путили), «Захарецький гарчик» (с. Підзахаричі, Путильського району).

Специфіка тектонічної будови території, значна кількість природних джерел пояснює і специфіку об'єктів природно заповідного фону, які становлять ресурсну основу розвитку *екологічного сегменту ТРД*. Переважна більшість з них це геологічні (8 об'єктів) та гідрологічні (7 об'єктів) пам'ятки природи, приурочені вони до виходів на денну поверхню корінних порід, основна частина яких знаходиться в долинах рік Путили, Черемошу та їх приток на північному заході Берегометського, Шурдинського та Путильського фізико-географічних районів. Окремі території мають статус заповідних урочищ, основна їх частина сконцентрована на південному сході Берегометського фізико-географічного району лісолучних ландшафтів. Найменшого антропогенного впливу зазнав Чорнодільський фізико-географічний район субальпійсько-лісових середньогірних та високогірних ландшафтів. Це стало основою створення тут ландшафтних заказників загальнодержавного значення.

Основним і найбільшим за площею природоохоронним об'єктом в Буковинських Карпатах є НПП «Вижницький». Територія національного парку розташована в басейнах Черемошу та Сірету (фактично в рівних частинах). В урочищі «Лужки» виходить на поверхню залізне джерело, яке є аналогом залізистих сірчаноокислих вод курорту «Марціалні води» в Карелії. Загалом на території парку розроблено ряд туристичних маршрутів різного виду (пішохідні, кінні, водні, тощо), обладнані відповідним чином для відпочинку туристів. Нині іде інтенсивне розгортання туристичної інфраструктури (засобів розміщення) в долинах річок Виженки, Черемошу. Цінність даного об'єкту зростає ще й в плані того, що навколо нього розгортаються потужні туристично-спортивні та гірсько-лижні комплекси.

Околиці сіл Багна та Черешенька знаходяться на території національного природного парку. Але глибокому проникненню рекреантів на його територію тут перешкоджає природний бар'єр – хребет Волотів, з висотами біля 800 м. Прогулянкові походи по самому пасму можливі навіть для фізично неспідготовлених людей. Дорога, яка місцями переходить у стежку, по гребеню хребта проходить плавно, з невеликою амплітудою висот, краєвиди з якої відкриваються на село Черешенька, а в ясну погоду на Хотинську височину та місто Чернівці; в районі вершини Кам'яна (774 м) – відслонення корінних порід (зеленуватих конгломератів паляницької світи).

Основна зона глибинного рекреаційного освоєння території НПП «Вижницький», скоріш за все, буде формуватися в районі села Заріччя. Цьому сприяють такі чинники. Поряд розташоване селище Берегомет, околиці якого також активно залучаються до розвитку зеленого сільського туризму; із самого села Заріччя, долиною потоку Сухий, на декілька кілометрів в глибину парку, заходить дорога. Вона поступово розгалужується в різних напрямках – на хребет Баньків, на пасмо Волотів, до вершини Бозна (950 м).

Головним туристсько-рекреаційним ресурсом Буковинських Карпат, для розвитку різних видів *спортивно-оздоровчого сегменту ТРД* є природні його чинники: для водного туризму – наявність річок придатних для сплаву; для скелелазання – 12 об'єктів, 7 з них приурочені до місцевостей коротких вузьких лінійно-втягнутих хребтів на осях антикліналей в низькогір'ях Берегометського фізико-географічного району, один об'єкт в Максимецькому фізико-географічному районі лісових середньогірських ландшафтів, приурочений також, до місцевостей лінійно-втягнутих хребтів. Ще два розташовані у високогір'ях

Чорнодільського фізико-географічного району – унікальні скельні ділянки – виходи на денну поверхню щільних пісковиків.

Крім цього, дана частина території дослідження, особливо місцевості куполоподібних гребенів лінійно витягнутих хребтів на осях антикліналей (хребет Яровиця, Томнатик), а також відкриті плоскі вершини масиву Семенчук, та їх сідловинно-улоговинні асиметричні схили є своєрідною ресурсною основою розвитку *екзотичних видів ТРД* – парапланеризму, дельтапланеризму, а в майбутньому й польотів на повітряних кулях. До екзотичних видів ТРД в цьому регіоні можемо віднести й спелеотуризм. Об'єкти цього виду приурочені до кристалічних порід палеозою масиву «Чорний Діл» в межах Чорнодільського фізико-географічного району.

Висновки. Пропозиції щодо використання певної території з метою ТРД (а фактично обґрунтування доцільності цільового призначення) це тільки перший теоретичний крок. Наступним мають стати: рекомендації щодо конструювання на ній відповідного антропогенного ландшафту; врахування особливостей внутрішньої структури майбутнього антропогенного ландшафту; первинності та важливості відповідного антропогенного об'єкту (чи об'єктів); прогнозування його парадинамічних зв'язків в середині ландшафтного комплексу (ЛК) між складовими створюваної системи та із оточуючими його комплексами. Всі рекомендації, до того ж, повинні базуватися на особливостях природних процесів які відбуваються безпосередньо в природному ландшафті – природній основі формування запланованого (запрограмованого) антропогенного його похідного.

1. Воропай Л.И. Ландшафтная структура Черновицкой области, ее антропогенные изменения и задачи рационального природопользования / Л.И. Воропай, М.Н. Куница, Н.А. Куница, Н.В. Дутчак. – Тез. докл. науч.-практ. конф. – Черновцы, 1990. – С. 207-212.
2. Географія Чернівецької області. Навчальний посібник // За ред. Я.І. Жупанського. – Чернівці: ЧДУ, 1993. – 192 с.
3. Дутчак М.В. Ландшафтні комплекси Середнього Придністер'я та їх зміни під впливом гідротехнічної системи / М.В. Дутчак. – Чернівці: Родовід, 2013. – 160 с.
4. Дутчак С.В. Управління регіональним розвитком туризму: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.В. Дутчак. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 128 с.
5. Дутчак С.В. Основні положення методики дослідження регіону для туристсько-рекреаційної діяльності на основі застосування ландшафтного підходу / С.В. Дутчак // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Дністровський каньйон – унікальна територія туризму» (16-18 травня 2009 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – С. 23-24.
6. Джаман М.О. Ринок туристичних і готельно-ресторанних послуг: навчально-методичний / М.О. Джаман, С.В. Дутчак. – Полтава: ПУЕТ, 2012. – 87 с.
7. Лапшин Ф.В. Мінеральні води і курорти Буковини / Ф.В. Лапшин. – Ужгород: Карпати, 1965. – 112 с.